

۲۴۱۱۵

۱۳۷۷/۱۲/۱۹

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته جامعه شناسی

بررسی تأثیر قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی

(در میان دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهر زنجان)

حسین احمدی

استاد راهنما:

دکتر علی محمد حاضری

استاد مشاور:

دکتر احمد رجب زاده

۱۳۱۹۵/۲

پاییز ۱۳۷۷

۲۴۱۱۵

تأییدیه هیات داوران مندرج در پایان نامه کارشناسی ارشد

نحت عنوان

بدینوسیله پایان نامه کارشناسی ارشد آقای حسین احمدی

"بررسی تأثیر قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی (در میان دانش آموزان

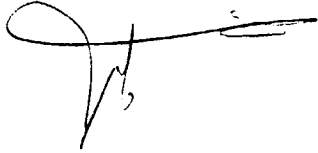
پسر دبیرستان های زنجان) تقدیم می شود. اینجانبان نسخه نهایی این پایان نامه را از نظر

فرم و محتوی بررسی و تأیید کرده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد

می کنیم.

نام و نام خانوادگی و امضای هیات داوران:

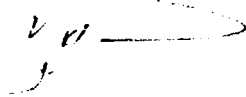
استاد راهنما: آقای دکتر علی محمد حاضری

استاد مشاور: آقای دکتر احمد رجب زاده

استاد ناظر: آقای دکتر عماد افروغ

استاد ناظر: آقای دکتر محسن ایمانی نائینی

مدیر گروه (نماینده شورای تحصیلات تکمیلی): آقای دکتر منوچهر محسنی

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس
نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از
فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان
این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) های خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه
اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پی از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

"کتاب حاضر حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته جامعه شناسی است
که در سال ۱۳۷۷ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب
آقای دکتر علی محمد حاضری و مشاوره جناب آقای دکتر احمد رجب زاده از آن دفاع شده است."

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت
چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش
قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت
مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت
مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای
حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتاب های عرضه شده نگارنده
برای فروش تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب حسین احمدی دانشجوی رشته جامعه شناسی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و
ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

تقدیم به:

- مادر عزیزم

- برادران و خواهران گرامیم

- کلیه مشوقانم در طول تحصیل

و

همه پویندگان راه علم و معرفت

﴿ من لم يشكر المخلوق لم يشكر الخالق ﴾

تقدیر و تشکر:

حالا که به لطف و عنایت خداوند متعال این تحقیق رو به اتمام است جا دارد از زحمات و تلاش های بزرگوارانی که هر کدام به نحوی در به ثمر رسیدن این تحقیق سهم داشتند تشکر و قدردانی کنم؛

- استاد گرانقدر جناب آقای دکتر علی محمد حاضری ریاست محترم پژوهشگاه امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی و مدیر محترم گروه جامعه شناسی دانشگاه تربیت مدرس که زحمت راهنمایی این پایان نامه را تقبل نمودند.

- استاد گرامی جناب آقای دکتر احمد رجب زاده، معاونت محترم پژوهشی دانشگاه تربیت معلم تهران که زحمت مشاورت پایان نامه را کشیدند و در طول تحصیل نیز از محضر پرفیض شان بهره مند شده ام.

- استاد عزیز جناب آقای دکتر عماد افروغ، که در طول تحصیل از خدمت ایشان بهره مند شده ام، در طول مراحل تدوین این پایان نامه بارها حلال مشکلات علمی اینجانب بوده اند و نیز زحمت نظارت بر جلسه دفاع از پایان نامه را قبول کردند.

- استاد محترم جناب آقای دکتر محسن ایمانی نائینی، معاونت محترم اداری و مالی دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس، که با کمال فروتنی و تواضع زحمت نظارت بر جلسه دفاع از پایان نامه را قبول نمودند.

- معلم گرامیم جناب آقای دادخواه دبیر شورای تحقیقات آموزشی اداره کل آموزش و پرورش استان زنجان، که در زمینه معرفی اینجانب به اداره های آموزش و پرورش شهر، راهنمایی های که داشتند در حل برخی از مشکلات این تحقیق کمک نمودند.

- و کلیه دوستانی که در مراحل تدوین این پایان نامه مشوقم بوده اند و بنده را مورد لطف و عنایت خود قرار داده اند.

این تحقیق را با فرض تأثیر قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی، شروع کرده و در ادامه تحقیق به این نتیجه رسیده ایم که در کنار تأثیر مستقیم قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی، این عامل از طریق خرده فرهنگ طبقاتی نیز بر پیشرفت تحصیلی تأثیر می گذارد. در زمینه عوامل خرده فرهنگ طبقاتی بر سه عامل انگیزه موفقیت، تقدیر گرایی و حساسیت والدین در مورد پیشرفت تحصیلی فرزندان توجه کرده ایم. سپس به مشخص کردن عوامل قشر بندی اجتماعی پرداخته و با استفاده از مدل گرب در زمینه بنیان های نابرابری، تحصیلات، وضعیت اقتصادی و شغل را به عنوان عوامل قشر بندی اجتماعی در نظر گرفته ایم که بر پیشرفت تحصیلی تأثیر دارند. این عوامل همراه با سایر متغیر ها، در فصل روش تحقیق تعریف عملیاتی شده و در قالب پرسشنامه از نمونه مورد بررسی اطلاعات لازم جمع آوری شده اند که جامعه آماری در این تحقیق دانش آموزان پسر سال دوم دبیرستان های شهر زنجان در سال تحصیلی ۱۳۷۶-۷۷ بوده اند که از طریق نمونه گیری چند مرحله ای تعداد ۲۱۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پرسشنامه در میان آنان پخش شده و اطلاعات جمع آوری گردید.

اطلاعات حاصل از نمونه آماری در فصل مربوط به یافته های پژوهش مورد تجزیه و تحلیل واقع شده و نسبت به تأیید یا رد فرضیات مطرح شده با توجه به اطلاعات جمع آوری شده اقدام شده است، که این اطلاعات نشان می دهند، فرض رابطه بین شغل والدین و پیشرفت تحصیلی رد و ارتباط پیشرفت تحصیلی با وضعیت اقتصادی و تحصیلات والدین تأیید شده است.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه
فصل اول: کلیات.....	۱
۱-۱- پیشگفتار.....	۲
۲-۱- کلیات تحقیق.....	۳
۱-۲-۱- بیان مسأله.....	۳
۲-۲-۱- فرضیات.....	۴
۳-۲-۱- اهداف تحقیق.....	۵
۴-۲-۱- روش تحقیق.....	۵
فصل دوم: چهارچوب نظری تحقیق.....	۶
۱-۲- پیشگفتار.....	۷
۲-۲- پیشرفت تحصیلی.....	۷
۱-۲-۲- تعریف.....	۷
۲-۲-۲- نظریات پیشرفت تحصیلی.....	۸
۳-۲- قشربندی اجتماعی.....	۱۷
فصل سوم: مدل تحلیل.....	۲۲
۱-۳- هوش و پیشرفت تحصیلی.....	۲۳
۱-۱-۳- تعریف هوش.....	۲۴
۲-۱-۳- آزمونهای هوش.....	۲۵
۳-۱-۳- عوامل مؤثر بر هوش.....	۲۶
۲-۳- عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی.....	۲۹
۱-۲-۳- انگیزه موفقیت.....	۲۹
۱-۱-۲-۳- تعریف انگیزه موفقیت.....	۲۹
۲-۱-۲-۳- نظریات انگیزه موفقیت.....	۳۰
۳-۱-۲-۳- نظریات انگیزه موفقیت تحصیلی.....	۳۴
۲-۲-۳- قدرگرایی.....	۳۶
۳-۲-۳- علاقه والدین به تربیت فرزندان.....	۴۰
۱-۳-۲-۳- تشویق فرزندان.....	۴۱

- ۴۲..... ۲-۳-۲-۳ انتخاب مدرسه
- ۴۵..... فصل چهارم: روش شناسی
- ۴۶..... ۱-۴ تعاریف عملیاتی
- ۵۲..... ۲-۴ جامعه آماری
- ۵۶..... ۳-۴ نمونه آماری
- ۵۶..... ۱-۳-۴ تعیین حجم نمونه
- ۵۷..... ۲-۳-۴ نمونه گیری
- ۶۱..... فصل پنجم: یافته های تحقیق
- ۶۲..... ۱-۵ اطلاعات مربوط به رابطه قشر بندی اجتماعی و پیشرفت تحصیلی
- ۶۲..... - پیشرفت تحصیلی
- ۶۳..... ۱-۱-۵ فرضیه اول
- ۶۴..... ۱-۱-۱-۵ تحصیلات پدر
- ۶۴..... ۲-۱-۱-۵ تحصیلات مادر
- ۶۶..... ۲-۱-۵ فرضیه دوم
- ۶۷..... ۱-۲-۱-۵ شغل پدر
- ۶۷..... ۲-۲-۱-۵ شغل مادر
- ۶۸..... ۳-۱-۵ فرضیه سوم
- ۶۸..... ۱-۳-۱-۵ میزان درآمد
- ۶۹..... ۲-۳-۱-۵ محل سکونت
- ۷۰..... ۳-۳-۱-۵ نوع مالکیت
- ۷۲..... ۴-۳-۱-۵ سطح زیر بنا
- ۷۳..... ۵-۳-۱-۵ نوع ساختمان منزل
- ۷۴..... ۶-۳-۱-۵ تعداد اتاق
- ۷۵..... ۷-۳-۱-۵ نوع تلویزیون
- ۷۶..... ۸-۳-۱-۵ وسیله نقلیه مورد استفاده والدین
- ۷۸..... ۴-۱-۵ وضعیت اقتصادی خانواده و پیشرفت تحصیلی دانش آموز
- ۲-۵ اطلاعات مربوط به رابطه قشر بندی اجتماعی و فرهنگ طبقاتی و تأثیر آن بر
- ۷۹..... پیشرفت تحصیلی
- ۷۹..... ۱-۲-۵ انگیزه موفقیت
- ۷۹..... ۱-۱-۲-۵ موفقیت کلی

- ۸۰.....موفقیت تحصیلی ۱-۱-۱-۲-۵
- ۸۱.....موفقیت غیر تحصیلی ۲-۱-۱-۲-۵
- ۸۲.....شکست کلی ۲-۱-۲-۵
- ۸۳.....شکست تحصیلی ۱-۲-۱-۲-۵
- ۸۴.....شکست غیر تحصیلی ۲-۲-۱-۲-۵
- ۸۵.....تقدیر گرایی ۲-۲-۵
- ۸۸.....تشویق فرزندان ۳-۲-۵
- ۸۸.....تشویق مادی ۱-۳-۲-۵
- ۸۹.....زمینه منزلتی واحترام ۲-۳-۲-۵
- ۹۱.....زمینه قدرت وتصمیم گیری در درون خانواده ۳-۱-۳-۲-۵
- ۹۲.....مراجعه والدین به مدرسه برای آگاهی از وضعیت تحصیلی فرزندان ۱-۲-۳-۲-۵
- ۹۲.....انتخاب مدرسه ۲-۲-۳-۲-۵
- ۹۴.....نتیجه گیری
- ۹۷.....فصل ششم:نتیجه گیری،انتقادات وپیشنهادات
- ۹۹.....تأثیر مستقیم قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی ۱-۱-۶
- ۱۰۰.....تأثیر قشر بندی اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی از طریق فرهنگ طبقاتی ۲-۱-۶
- ۱۰۴.....مشکلات وپیشنهادات ۲-۶
- ۱۰۴.....مشکلات علمی ۱-۲-۶
- ۱۰۵.....مشکلات اجرایی ۲-۲-۶
- ۱۰۶.....منابع ومراجع
- ۱۱۰.....ضمیمه شماره ۱: پرسشنامه تحقیق

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۳ عوامل موفقیت	۳۳
جدول ۱-۴ ابعاد و شاخص های قشر بندی اجتماعی	۴۷
جدول ۲-۴ توزیع دانش آموزان تحت پوشش آموزش و پرورش ناحیه ازنجان	۵۴
جدول ۲-۴ توزیع دانش آموزان تحت پوشش آموزش و پرورش ناحیه ۲ زنجان	۵۵
جدول ۴-۴ رابطه حجم نمونه و اشتباه استاندارد	۵۷
جدول ۴-۵ تعداد دانش آموزان سال دوم متوسطه نمونه مورد بررسی به تفکیک نوع مدرسه ، تعداد نمونه و نام مدرسه ناحیه ۱	۵۸
جدول ۴-۶ تعداد دانش آموزان سال دوم متوسطه نمونه مورد بررسی به تفکیک نوع مدرسه ، تعداد نمونه و نام مدرسه ناحیه ۲	۵۹
جدول ۱-۵ رگرسیون دو متغیری بین تحصیلات والدین پیشرفت تحصیلی دانش آموز	۶۶
جدول ۲-۵ چگونگی تأثیر وضعیت اقتصادی خانواده بر پیشرفت تحصیلی	۷۷
جدول ۳-۵ رگرسیون دو متغیری بین تشویق مادی و شاخص های قشر بندی اجتماعی	۸۹
جدول ۴-۵ رگرسیون دو متغیری بین تشویق تصمیم گیری و شاخص های قشر بندی اجتماعی	۹۱
جدول ۵-۵ رگرسیون دو متغیری بین انتخاب مدرسه و شاخص های قشر بندی اجتماعی	۹۳
جدول ۶-۵ رگرسیون دو متغیری بین عناصر فرهنگ طبقاتی بر پیشرفت تحصیلی	۹۴

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار شماره ۱-۲- تأثیر تصور معلم از دانش آموز بر پیشرفت تحصیلی	۱۰
نمودار شماره ۲-۲- مکانیزم تأثیر فرهنگ طبقاتی بر پیشرفت تحصیلی	۱۶
نمودار ۲-۳ مدل گرب در زمینه بنیان های نابرابری	۱۹
نمودار ۲-۴ بنیان های طبقاتی نابرابری اجتماعی	۲۰
نمودار ۲-۵ تأثیر نابرابری اجتماعی بر پیشرفت تحصیلی	۲۰
نمودار ۳-۱ رابطه بین اسناد موفقیت و میزان موفقیت	۳۳
نمودار ۳-۲ تأثیر طبقه اجتماعی و شغلی بر پیشرفت تحصیلی از نظر سوگارمن	۳۹
نمودار ۵-۱ توزیع معدل	۶۳
نمودار ۵-۲ توزیع تحصیلات پدر	۶۴
نمودار ۵-۳ توزیع تحصیلات مادر	۶۵
نمودار ۵-۴ توزیع شغل پدر	۶۷
نمودار ۵-۵ توزیع میزان درآمد	۶۸
نمودار ۵-۶ توزیع بر اساس محل سکونت	۷۰
نمودار ۵-۷ توزیع نحوه مالکیت منزل	۷۱
نمودار ۵-۸ توزیع سطح زیربنا	۷۲
نمودار ۵-۹ توزیع نوع ساختمان منزل	۷۳
نمودار ۵-۱۰ توزیع تعداد اتاق	۷۴
نمودار ۵-۱۱ توزیع نوع تلویزیون	۷۵
نمودار ۵-۱۲ توزیع نوع وسیله نقلیه مورد استفاده والدین	۷۶
نمودار ۵-۱۳ توزیع موفقیت کلی	۸۰
نمودار ۵-۱۴ توزیع انگیزه موفقیت تحصیلی	۸۱
نمودار ۵-۱۵ توزیع موفقیت	۸۲
نمودار ۵-۱۶ توزیع شکست کلی	۸۳
نمودار ۵-۱۷ توزیع شکست تحصیلی	۸۳
نمودار ۵-۱۸ توزیع شکست	۸۵

- نمودار ۵-۱۹ توزیع تقدیرگرایی..... ۸۶
- نمودار ۵-۲۰ توزیع تشویق مادی..... ۸۸
- نمودار ۵-۲۱ توزیع تشویق منزلتی..... ۹۰
- نمودار ۵-۲۲ توزیع تشویق تصمیم گیری..... ۹۱
- نمودار ۵-۲۳ توزیع میزان مراجعه والدین برای آگاهی از پیشرفت تحصیلی فرزندان..... ۹۲
- نمودار ۵-۲۴ توزیع میزان دخالت والدین در انتخاب مدرسه..... ۹۳
- نمودار ۵-۲۴ عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی و ضریب تعیین (R2) آنها..... ۹۵

فصل اول:
کلیات

۱-۱- پیشگفتار

پیشرفت تحصیلی و قشربندی اجتماعی، موجد و مشوق تحقیقات زیادی در حیطه وسیع علوم اجتماعی هستند، مفاهیم اجتماعی بنا به انتزاعی بودن، متغیر بودن و مؤثر بودن شان در جامعه از دیدگاه های مختلفی مورد بررسی قرار می گیرند.

پیشرفت تحصیلی به عنوان یک موضوع مهم مورد توجه رشته هایی نظیر علوم تربیتی، روانشناسی و جامعه شناسی قرار گرفته است و این رشته ها هر کدام با توجه به دیدگاه ها و مسایل محوری خود نیز به شیوه های متفاوتی به این پدیده پرداخته اند.

از طرف دیگر پدیده پیچیده قشربندی اجتماعی که اکثراً آن را با مفاهیمی نظیر طبقه اجتماعی و نابرابری اجتماعی در یک راستا فرض می کنند نیز مورد توجه علمی نظیر جامعه شناسی و علوم سیاسی قرار می گیرد، و شاید با کمی اغماض بتوان گفت که این بحث به ویژه در جامعه شناسی یکی از اساسی ترین بحث های پس از پیدایش جامعه شناسی تاکنون بوده است، به نحوی که از اولین جامعه شناسان نظیر امیل دورکیم، کارل مارکس و... تا جامعه شناسان جدید در این زمینه کار کرده اند و آنچه در این زمینه جالب توجه است این است که با گذشت زمان نه تنها بحث قشربندی و نابرابری اجتماعی کهنه نمی شود بلکه روز به روز به وسعت کارهایی که به قشربندی توجه دارند افزوده می شود.

این دو پدیده مهم نه تنها جدای از هم مورد بررسی های متعددی قرار گرفته اند، بلکه در ارتباط باهم نیز بویژه در تحقیقات اخیر مورد توجه بوده اند که ما نیز در این تحقیق سعی داریم رابطه بین این دو را تا حدودی روشن سازیم.

رابطه ای که بین این دو مفروض است یک رابطه، همبستگی متقابل است، به عبارت دیگر